

מצטרפים

זכויות ליום הדין ללימוד 'הדרך היומי בהלכה'

ביומא דהילולא של 'החפץ חיים' יום שלישי כ"ד אלול תשפ"ב

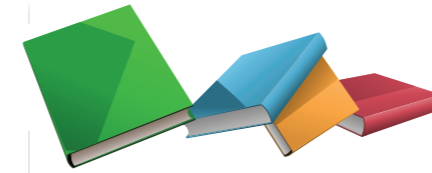
פרק קל

שיר המעלות ממעמקים קראתיה ד: — שמעה בקולי תהינה אזניה קשבות לקול תחנוני: אם עונות תשמר י-ה ד' מי יעמד: כי עמך הסליחה למען תנרא: קויתי ד' קוטה נפשי ולדברו הוחלתי: נפשי לד' משמרים לבקר שמרים לבקר: יחל ישראל אל ד' כי עם ד' חסד והרבה עמו פדות: והוא יפדה את ישראל מכל עונותיו:

0723809292

תכנית שמע מיוחדת הכוללת דברי חיזוק מגדולי ישראל ושירי התעוררות ליומא דהילולא של מרנא החפץ חיים ולקראת הימים הנוראים בקו החיזוק

"והוא רחום" שקדם "אשרי" וילנסח ספרד יאמר גם ברוך שאמר וימשיך הלאה. ובשבת הביא המשנה ברוכה (ס"ה) שאם אין לו שהות כל פה. בדיעבד יאמר "ברוך שאמר" "תהלה לדוד" "נשמת" ו"שתבח".

האם בדיעבד אפשר לדלג את כל פסוקי דומרה?

נחלקו הפוסקים האם אפשר בדיעבד לדלג כל פסוקי דומרה כדי להספיק להתפלל עם הצבור. דעת השלחן ערוך היא שיקרא רק קריאת שמע וברכותיה עם הצבור ויתפלל עמהם, אבל המשנה ברוכה סעף קטן הביא שבשונות משכנות יעקב האריך להוכיח שאין לדלג על ברכת "ברוך שאמר" שהיא תקנה קדומה מימי התנאים, על כן מושב להתפלל יחידי מלדלג לגמרי ברכת "ברוך שאמר" ו"ישתבח", אמנם הוסיף המשנה ברוכה שפשוט שאם יוכל לומר "ברוך שאמר" "אשרי" ו"שתבח" בעת שהש"צ מאריך לנגן בברכת "וצר אור" וכדומה, יעשה כן, שעקר ההקפדה היא שסיפיק להתפלל עם הצבור תפלת שמונה עשרה בלחש. אמנם הזהיר המשנה ברוכה שכל זה רק בתנאי שלא יחסיר מלומר קריאת שמע כדין ומיני כפי המבאר בסימן סא מהו האופן שצריך לקרא ולכונן בקריאת שמע. שהרי פשוט שאין דוחים מלקיים מצוה פתוקה בגלל המעלה של תפלה בצבור.

כתב השלחן ערוך שמי שבדיעבד היה נצרך לדלג פסוקי דומרה לפני התפלה, אחר התפלה יקרא אותם אמנם בלא ברכות "ברוך שאמר" שלפניהם וברכת "ישתבח" שאחריהם והיו לשיטת השלחן ערוך שיוכל לדלג בעת הצורך כמו שהבאנו בקטע הקודם. וכתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל (אחרות ישר תפלה עמוד צה) שכונות השלחן ערוך היא שחייב להשלים כל מה שהחסיר מיד אחר התפלה, וכתב שחלילה לנהוג לדלג התפלה באופן קבוע שזהו אסור גמור!

ולכן הכריע המשנ"ב (ס"ק א) שבדיעבד מי שאחר לבוא לבית הכנסת, ידלג כפי פסק השלחן ערוך. אם יש לו מנין מאחר יותר שבו יוכל להתפלל כסדר התפלה בלא לדלג, האם ימתין למנין זה?

יש להדגיש, שכל דברי הפוסקים בסימן זה נאמרו היכן שאם לא יתפלל בעת עם הצבור לא ימצא מנין אחר להתפלל עמו, אבל אם משער שיהיה לו אחר כך מנין אחר להתפלל עמהם בלא דלוג, כתב הפך החיים (סעף קטן א) שלא ידלג.

וכן כתב המשנה ברוכה לקמן (סימן רלו ס"ק יב), לענין תפלת ערבית, שאף שכתב השלחן ערוך שם (ס"ג א) שאם אחר לתפלת ערבית ידלג על קריאת שמע וברכותיה ויעמד לתפלת שמונה עשרה עם הצבור, מפל מקום באופן שיכול להשיג מנין אחר, לא ידלג על קריאת שמע וברכותיה, אלא יתפלל במנין אחר ויסמוך גאולה לתפלה. מנין המתפלל תפלת ותיקון וחוששים שאחריו את זמן הנצח חממה. האם יכולים לדלג מפסוקי דומרה?

מנין המתפלל בקביעות בנין חממה, והתחילו את התפלה מאחר וחוששים שיפסידו את זמן הנצח חממה, הורה החזון איש (שיח תפלה עמוד תרצד, בשם הגר"נ קרליץ) שלא ידלגו מפסוקי דומרה, ואין להם לשונות את סדר התפלה. כמה ומה ידלג מפסוקי דומרה אם התאחר לתפלה ולא רוצה להפסיד תפלת שמונה עשרה עם הצבור?

העולה מדברי השלחן ערוך הרמ"א והמשנה ברוכה הוא כה: מי שאחר להגיע לבית הכנסת ואחר שניית תפלתו ויאמר ברכות "על נטילת ידים" "אלהי נשמה" וברכות התורה - הצבור יהיה בסוף פסוקי דומרה, אזי אם אין שהות כל פה, בדיעבד יאמר רק "ברוך שאמר" "תהלה לדוד" ו"ישתבח" ואחר כך קריאת שמע וברכותיה ויתפלל עם הצבור, ובאם יש לו יותר זמן יאמר כל ההללויות עד "כל הנשמה תהלל יה", ואם יש לו יותר זמן יוסיף אף "ויברך דוד" עד "לשם תפארתך", ואם יש לו עוד יותר זמן יתחיל לומר מ"הודו לד' קראו" עד "והוא רחום" וידלג עד

הלמוד היומי דף היומי בהלכה במשנה ברוכה

ההלכות שנלמדו בשבוע זה ב'דף היומי בהלכה'

סימן נב:

סימן נב בשלחן ערוך עוסק במי שהתאחר מלהגיע בזמן לבית הכנסת לתפלת שחרית, וכאשר בא מצא שהצבור כבר אוחזים בסוף פסוקי דומרה או בברכת יוצר אור מברכות קריאת שמע, איד ונהג ומה ידלג מתחלת התפלה כדי שיצליח להתפלל עם הצבור?

תחלה יש להקדים את דברי המשנה ברוכה פאן (ס"ק א) שכל דברי השלחן ערוך הנם בדיעבד למי שנתאחר, אבל לפתחלה ראוי לכל אחד לבוא לבית הכנסת מקדם כדי שלא יצטרך לדלג על שום חלק מהתפלה, והשעם הביא המשנה ברוכה בשם הספרים הקדושים, שהמגיד שהיה מגיע לבית יוסף לגלות לו סודות התורה משמים, הזהירו לבוא לבית הכנסת מקדם כדי שיוכל להתפלל כסדר התפלה ולא בדלוג, כי המדלג הנו מהפך צבורות השפע היוכר מן השמים על ידי התפלה של כל אחד.

ואף הביא המשנה ברוכה שבגלל דבר זה היו נוהגים הרבה אנשי מעשה להתפלל כסדר התפלה אפלו אם אחרו לבוא לבית הכנסת ואף אם יפסידו בשל כך תפלה בצבור, אמנם הביא בשם הפוסקים שכתבו, ש'להתפלל תפלת שמונה עשרה עם הצבור מעלתה עדיפה מלהתפלל כסדר התפלה ובדיעבד אם מאחר לתפלתו ובהם גם הזהיר מודה, ובשעם הדבר הביא המשנה ברוכה (ס"ק ג) שתפלת עמידה עם הצבור רצויה ומקבלת לפני הקב"ה.

ה'תפץ חיים'

מזן הקדוש

אמונה חושית בכל פרט

פעם היה מרון התפץ חיים גוילנא יחד עם מרון רבי חיים עוזר גרודזינסקי ועסקו בענין צבירי.

התפץ חיים בקש ללכת לבקר אדם שהיה חולה והתלנה אליו רבי חיים עוזר. כשהגיע סמוך לבית החולים פנה מרון התפץ חיים להגרוח"ע - "וינלנער רב, האם אתה יודע מהו הבנין הזה" הגרוח"ע ששלט בגוילנא, וידע כל פרט הכי קטן הבין שיש דברים בגו, ושתק. ענה התפץ חיים ואמר - זהו בית סהר, בית הסהר של הקב"ה, ובו אין שומרים וקבלים, בלי שערים וסורגים, מגיע חלי והאדם מרתק למשתו, וכשנגמרת תקופת המאסר שנגזרה על האדם, החיידק מסים את תפקידו, והאדם קם על רגליו ויוצא...

דלות ועניות

בביתו של התפץ חיים תמיד היה מספיק אכל, אף כל שאר ההוצאות היו בצמצום. ומנהגו של מרון התפץ חיים היה כן, כשלא היה כסף היה אומר:

מה זה יהודי בעל בית ואין לו פרנסה, מחזיבים לעשות משהו. ואז היה שולח מכתב פלשה בענין מכירת הספרים, והיה מגיע כסף.

וכשהגיע הכסף, מיד מרון התפץ חיים היה אומר:

מה זה יהודי רוצה לצבר נכסים, מה יש לעשות עם כל העולם הזה, צריך לעשות עם זה משהו טוב, ומיד היה שולח את הכסף לצרכי צדקה, לאיזה ערה שהצרכה לתקון במקנה וכדומה, ושוב היה אומר - וכי יהודי לא צריך פרנסה... וחוזר חלילה.

עם זאת, מרון התפץ חיים תמיד הקפיד על נקינותו, ובגדיו היו ללא רבב ומסודרים, ואף מוכעו היה מנח מסדר על ראשו, וזו ההנהגה הנכונה לנסיד, בן המלה.

והסביר נכדו, שבנדאי שהרגשה זו יש לה מקום רק לאחר שאדם בנה אצל עצמו את העבודות לד' בצורה נאותה, ואז עבודתו לפני ד' היא כבן.

מחלוקת החוצה!

כשהעתי ללמד בראדיו, מספר הג"ר מרדכי מן - עוד היו פעמים נדירות בהם התפץ חיים היה מטריח את עצמו ומגיע אל היכל הישיבה. הוא היה נכנס בפנים ויושב בקצה בית המדרש, על יד הכניסה, וכמוכן שמיד נאספו כלם וכאו לשמע מה בפה קדשו, אולם בדרך כלל בשנים אלו הוא היה מוסר את השיחות בביתו.

פעם אחת אני זוכר שהוא הגיע לישיבה, וכלם התאספו סביבו, ואז הוא פתח ואמר לאט לאט:

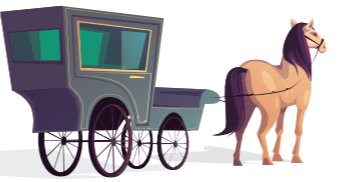
"מחית עמלק!" מחחית עמלק צריכים לפחד! ממחחית עמלק צריך לפחד!", וכנראה פנתו למה שכתב הגר"א באבן שלמה שיש חמש מיני ערב רב בתוך עם ישראל.

והגורעים מביניהם הם בעלי המחלוקת, והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שימחו מהעולם. פחד! ועל זה הזהירנו התפץ חיים, להתרחק ממחלוקת. ובאמת התפץ חיים עצמו תמיד ברח מן המחלוקת כמו שפורחים מהאש.

כשנה וחצי לפני פטירתו הרגיש התפץ-חיים שיש איזה ענין של מחלוקת בעניני הנהלת הישיבה. הוא שלח להודיע שבני הישיבה יפנסו אליו לביתו באופן דחוף, כי יש לו משהו לומר.

לאחר שזכנכסנו ובאנו לביתו, ראינו מחזה כזה שעד היום לא מש ממני. התפץ חיים החליש והישיש כל כן, עמד נתמד בשלחנו והיה משלהב כאש, קורף מלא קומתו וכל גופו רעד, ופניו פשלהבת, והרים יד ימינו ואמר בריתקא: "הישיבה של התפץ חיים נוסדה על שלום - מחלוקת החוצה!". ושוב חזר על דבריו: "מחלוקת החוצה!", הוא סמן בידיו כמשליה משהו החוצה, ושוב חזר על הדברים: "מחלוקת ארויס". כן חזר שלש פעמים, וראינו איה שהוא בוער בדבריו.

להתבונן לפני ברכה

אני זוכר שפעשר שנים לפני שבאתי לראדיו, למדתי בישיבה הקטנה "אור ישראל" שבלינדא, ובשעתו היה התפץ חיים רגיל לבוא מדי פעם ולשאת מדברותיו, ולחזק בשיוחוטיו את תושבי העירה ואת תלמידי הישיבה. כשהתפץ חיים היה מגיע, המחזה היה נפלא, כל ילדי העירה עמדו משני צדי הדרך ואבוקות של אור בידם, וקבלו את פני התפץ חיים כפני מלה - "מאן מלכי רבנו". לפעמים הוא היה נשאר להתפלל שם וכשקראו לתורה הוא אף פעם לא הרשה להם לקרא לו בתאר כבוד, כי אם ר' ישראל מאיר הפנהו ולא יותר!

שם גם נכיתי להתפלל במנין אחד עם מרון התפץ חיים, ולהתבונן בהנהגתו של התפץ חיים בשעת התפלה. בהשקפה שטחית לא ראו על התפץ חיים שום ענין יוצא דפן, הוא

לא התפלל בקולות וברקים - "לא ברעש ה'", אבל בשמית לב נתן היה לראות כיצד התפץ חיים מדבר עם הבורא עולם, כדבר איש אל רעהו וכבן המתחטא לפני אביו. וכיון ששימעתו של התפץ חיים היתה לקויה, הגביה קצת את קולו, והבתנתי שלפני כל ברכה וברכה ב"שמונה עשרה", עוצר התפץ חיים את רצף התפלה וממתין קמעה, ורק אחר כן הוא פותח בתפלת הברכה הבאה.

טעם הנהגתו נובע ממה שכתב בספרו, 'שצריה אדם להתבונן קצת קדם כל ברכה שמוציא מפיו, מה תכן הברכה, ונכיתי לראות כיצד מקדם התפץ חיים עצמו את אשר כתב. אני זוכר שפעם אחד אחרי התפלה בימות החול מילשהו חלק עוגה לתכרי המנין לרגל איזה ארוע. וכמוכן שכלם תכף ברכו ואכלו, אבל אני התבוננתי היטב על התפץ חיים, והבתנתי כי הוא מחזיק את העוגה במשך דקות ארכות, החזיק והחזיק ולא אכל, ורק בסוף הוא ברח כל מלה לאט לאט ואז אכל.

מה התועלת במעשינו התפץ חיים היה חוזר על כן בפנינו תדיר ואומר, על האדם משלת החובה לחשוב לפני כל פעלה שהוא עושה, למי הוא עושה אותה ולצרה איזה תכלית ותועלת הוא עושה את הפעלה הזאת.

והיה אומר, אם תהיה לו תועלת מהפעלה הזאת לגוף, נו, טוב... ואם תועלת לגשמה ודאי שטוב מאד, אבל אם אין לו תועלת לא לצרכי הגוף ולא לרוחניות, אז שיחזל מפעלה זו. למשל, לאכל ולשתות או לישון - זו תועלת לגוף, וגם אז יש כח לעבד את השם ותברך וילמד תורה זה רוחניות. אבל לבנון את הזמן לדגמא בפטופטים זה פעלה שאין ממנה תועלת לא לגוף ולא לגשמה לכן אסור לעשות כזה דבר.

תפלות של אמא

הוא עצמו תמיד אמר שהדעות של אמא שלו, כשכתבה בזמן שהיא אמרה את התהלים על ישראל מאיר הקטן שלה, זה גרם לו להיות מה שהוא.

פרקי תהילים:

י וידע עשיתי ויכוננתי הביני ואלמדנה מצותיה: וראיה וראוני וישמחו כי לדברה יחלתי: ודעתי ד' כי צדק משפטיו ואמונה עיתני: ויהי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך: ובאוני רחמיה ואחיה כי תורתך שעשעי: יבשו ודים כי שקר עותוני אני אשית בפסוקיה: ישובו לי וראיה וידעני עדתיה: יהי לבי תמים בחסדך למען לא אבוש:

ש שרים רדפני חנם ומדברה פחד לבי: שש אביו על אמרתך כמוצא שלל רב: שקר שנאתי ואכתבה תורתך אהבתי: שבע ביום הללתיך על משפטי צדקה: שלום רב לאהבי תורתך ואין למו משול: שפתי לישועתך ד' ומצותיה עשיתי: שמרה נפשי עדתך ואהבם מאד: שמרתי פסוקיה ועדתיה כי כל דרבי גננה:

ר ראה עניי ותלצני כי תורתך לא שכחתי: ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חני: רחוק מרשעים ישועה כי חסדך לא

לא שמרה: ראה כי פסוקיה אהבתי ד' כחסדך חני: ראש דברה אמת ולעולם כל משפט צדקה:

ז אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ד': אשרי נצרי עדתיו בכל לב ודרשהו: אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו: אתה צויתם פסדיה לשמר מאד: אחלי יכנו דרבי לשמר חסדך: אז לא אבוש כהפטי אל כל מצותיה: אודך בישך לכל בלמודי משפטי צדקה: את חסדך אשמר אל תשובני עד מאד:

ח לעולם ד' דברה נצב בשמים: לור וור אמנתך סוננת ארץ ותעמד: למשפטיו עמדו היום כי תכל עבדיה: לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי: לעולם לא אשפח פסוקיה כי בם חיותני: לה אני הושיעני כי פסוקיה דרשתי: לי קור רשעים לאבדני עדתיה אהבונן: לכל חקלה ראיתי קץ חקבה מצותה מאד:

ט מה אהבתי תורתך כל היום היא שיתחי: מאיבי תחממני מצותה כי לעולם היא לי: מכל תלמודי השפלת כי עדותיה שיהי לי: מזגנים אתבונן כי פסוקיה נצרת: מכל ארץ רע כלאחי רגלי למען אשמר דברה: ממשפטיו לא סרתי כי אתה הורתנני: מה נמלצו לחכי אמרתך מדבש לפי: מפסוקיה אתבונן על כן שנאתי כל ארץ שקר:

י אשרי תמימי דרך ההלכים בתורת ד': אשרי נצרי עדתיו בכל לב ודרשהו: אף לא פעלו עולה בדרךיו הלכו: אתה צויתם פסדיה לשמר מאד: אחלי יכנו דרבי לשמר חסדך: אז לא אבוש כהפטי אל כל מצותיה: אודך בישך לכל בלמודי משפטי צדקה: את חסדך אשמר אל תשובני עד מאד:

יא וידע עשיתי ויכוננתי הביני ואלמדנה מצותיה: וראיה וראוני וישמחו כי לדברה יחלתי: ודעתי ד' כי צדק משפטיו ואמונה עיתני: ויהי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך: ובאוני רחמיה ואחיה כי תורתך שעשעי: יבשו ודים כי שקר עותוני אני אשית בפסוקיה: ישובו לי וראיה וידעני עדתיה: יהי לבי תמים בחסדך למען לא אבוש:

יב ראה עניי ותלצני כי תורתך לא שכחתי: ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חני: רחוק מרשעים ישועה כי חסדך לא נרשו: רחמיה רבים ד' כמשפטיו חני: רבים רדפי וצרי מעדותך לא נטיתי: ראיתי בגדים ואתמוטטה אשר אמרתה לא שמרה: ראה כי פסוקיה אהבתי ד' כחסדך חני: ראש דברה אמת ולעולם כל משפט צדקה: